
OSMANLI DÖNEMİ ARAP EDEBİYATINDA TEVESSÜL/ŞEFAAT DİLEME VE YAKARIŞ ŞİİRLERİ

The Poem of Tawassul/Intercession and Appeal

In Arabic Literature at Ottoman Period

Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Özet

Teveessül ile Hz. Peygamberi, bir din büyüğünü, bir veliyi, ermiş olduğuna veya Allah katında kabul görüp isteği reddedilmediğine inanılan bir büyüğü aracı kılmak suretiyle, Allah'tan şefaata dilemek kastedilir. Arap edebiyatında Hz. Peygamberi methetmek amacıyla nazmedilen şiirlerin çoğunlukla son kısmında şefaata umularak dua mahiyetinde bölümler oluşturulmuştur. Bazen aracı kılınan kişi Peygamber dışında Allah'a yakınlığı ile bilinen bir veli, ermiş, tasavvuf ehli vb. olabilir. İslam'da şefaata konusu tartışmalı bir konu olmakla birlikte, gerek günlük hayatta gerek edebiyatta yaygın olarak karşılaşılan bir inanç biçimidir.

Anahtar Kelimeler: Teveessül, Medih şiirleri, Şefaata, Tasavvuf.

Abstract

Tawassul means to intercede to God by making the prophet Muhammed as a messenger is accepted and believed that his request is not denied by God who is a great religious scholar, a guardian and saint.

In Arabic literature it is mostly in the last part of the poem in the hope of intercession formed pray sections In order to praise the Prophet. Sometimes apart from Prophet the messenger could be a saint or sofi. Despite being a controversial issues, the matter of intercession in islam is a very common belief both in Daily and literature life.

Key Words: Tawassul, poem of Praise, intercession, mysticism.

---

* Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
kdemirayak@agri.edu.tr

Giriş

Sözlükte “Bir aracı vasıtasıyla maddî veya manevî derecesi yüksek birine yaklaşmayı arzu etmek, iyi amellerle Allah’a yaklaşmayı ummak” anlamındaki “vesl” kökünden türeyen tevessül, bir Müslümanın işlediği salih amelleri, Hz. Peygamberi yahut velileri vesile yaparak Allah’a yakın olmaya çalışmasını ifade eder. Vesîle, üstün konumdaki birine yaklaşmaya aracı olacağı umulan şey veya kimsedir. Kurân-ı Kerim’de tevessül kelimesi geçmemekle birlikte, hadislerde vesile ve tevessül kelimeleri yer almakta olup, çeşitli rivayetlerde belirtildiğine göre kuraklık dönemlerinde ashap Hz. Peygamberle tevessülde bulunarak Allah’a dua ediyor ve duaları kabul görüyordu. Allah’ın zâtı, isimleri ve sıfatlarıyla tevessül; Hz. Peygamberle tevessül; amel-i sâlih ile tevessül; muttaki ve salih müminlerin duasıyla tevessül; hayatta olan veliler ve salih müminlerin zatıyla tevessül; peygamberler, veliler ve salihlerin zatıyla Allah’a yemin ederek tevessül; peygamberler, veliler ve salih kullarla ölümlerinden sonra tevessül etmek başlıca tevessül çeşitleridir.¹

50

Arap edebiyatında dînî şiirler başlığı altında incelenmesi gereken bu tür ile Türk Edebiyatında Tekke Edebiyatının bir tarzı olan, Hz. Peygamberi, bir din büyüğünü, bir veliyi, ermiş olduğuna veya Allah katında kabul görüp isteği reddedilmediğine inanılan bir büyüğü aracı kılmak suretiyle, Allah’tan şefaahat dilemek kastedilir. Türk Tekke edebiyatında bu tarz için henüz tam olarak bir terim belirlenmemiş olmakla birlikte, daha çok duanâme, niyaznâme veya şefaahnâme olarak adlandırmak mümkündür.²

Aslında Arap edebiyatında bu tür, Ka’b b. Zuheyr (öl. 26/646)’in, her ne kadar şefaahat ve yakarış konusunu içermese de, özür ve af dileme amacıyla Hz. Peygamber’in huzurunda okuduğu ve sonuçta O’nun affına mazhar olduğu, daha sonraki dönemlerde Burde kasidesi olarak bilinen itizar şiiriyle başlatılabilir.

Arap edebiyatında Hz. Peygamberi methetmek amacıyla nazmedilen şiirlerin çoğunlukla son kısmında şefaahat umularak dua mahiyetinde bölümler oluşturulmuştur. Allah’a ve methettiği kimseye kendi halini arz etmek, yakarmak, isteklerini dile getirmek tarzında düzenledikleri dua bölümünde şairler, mesela kıyamet gününde kimsesiz ve çaresiz kaldıkları zaman peygamberi aracı koyarak hatalarının bağışlanmasını, affına aracı olmasını

¹ Bilgi ve bibliyografya için bkz. Yavuz, “Tevessül”, *DİA*, XLI, 6-8.

² Tanım için bkz. Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası*, s. 234 vd.

dileyen ifadelerle yer verirler. Bazen aracı kılınan kişi Peygamber dışında Allah'a yakınlığı ile bilinen bir veli, ermiş, tasavvuf ehli vb. olabilir. İslam'da şefaet konusu tartışmalı bir konu olmakla birlikte, gerek günlük hayatta gerek edebiyatta yaygın olarak karşılaşılan bir inanç biçimidir.

Osmanlı dönemi Arap şairlerinden Ebu'n-Necâh Ahmed b. Ali el-Osmânî el-Menînî³ (öl. 1172/1759)'nin tamamen yakarış şiirlerinden oluşan *et-Teveşsul bi şuhedâi Bedr*⁴ adlı bir şiir divanı telif ettiğini biliyoruz.⁵

Hiz. Peygamberle Teveşsul

Hiz. Peygamberle teveşsulün Arap edebiyatında en yaygın teveşsul biçimi olduğu söylenebilir. Bu hususa, çeşitli eserlerde Hiz. Peygamber'le teveşsulün yararlı olduğunu ve olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu anlatan rivayetlerin etkisi olduğu muhtemeldir. Nitekim anlatıldığına göre gözleri görmeyen bir zât, Hiz. Peygambere gelerek, gözlerinin görmesi için dua etmesini ister. Hiz. Peygamber de ona gidip iki rekât namaz kılmasını ve namazın ardından da Allah Rasûlünü vesile yaparak gözlerinin açılması için (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي قَدْ تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي) *Allahım, ben senden istiyorum ve rahmet peygamberi olan peygamberin Muhammed adıyla sana yöneliyorum, ey Muhammed! Ben, bu müşkilimin giderilmesine ihtiyaç duyduğumdan, Rabbime senin adınla yöneldim. Ey Allah'ım, Peygamberinin benim için aracı olmasına/şefaet etmesine izin ver*) şeklinde dua etmesini söyler. Adam denilenleri yapar ve gözleri birden açılır.⁶

Yine Hiz. Osman döneminde muhtaç bir kişi ihtiyacı için onunla görüşmek üzere uzun süre yanına gidip gelir, fakat görüşemez. Bir gün adam Osman b. Huneyf ile karşılaştığında durumunu ona arzeder. O da kendisine "Git, güzel bir abdest al. Sonra iki rekât namaz kıl ve Cenab-ı Hakk'a şöyle dua et: "Allahım! Rahmet Peygamberin Muhammed (s.a.v.)'i vesile ederek sana yöneliyorum. O'nun hatırı ile senden diliyorum. Ya Muhammed, ben seninle Rabbime yöneliyorum. Bu ihtiyacım hallolsun" de. Sonra da ihtiyacını Allah'a arzet", der. Söylenen yapan adam Hiz. Osman'a gittiğinde kapıcı onu

³ Hayatı hak. Bkz. el-Murâdî, *Silku'd-durer*, I, 133-145; el-Bağdâdî, *Îdâhu'l-meknûn*, I, 103; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 181.

⁴ Brockelmann, *Târîhu'l-edebi'l-'arabi*, VIII, 43.

⁵ Bu hususta başka eserler için bkz. Yavuz, "Teveşsul", *DİA*, XLI, 8.

⁶ İbn Mâce, *Sünen*, III, 412, Hadis no: İkâme, 189.

tutup huzura çıkarır. Hz. Osman da onun bütün ihtiyacını giderir. İşi görülen adam Osman b. Huneyf'e teşekkür edip, "Allah seni hayırla mükâfatlandırısın. Sen benim hakkımda onunla konuşuncaya kadar benimle ilgilenip ihtiyacımı görmüyordu" deyince Osman b. Huneyf de "Allah'a yemin olsun ki onunla senin hakkında hiçbir şey konuşmuş değilim" deyip kör adamla Hz. Peygamber arasında geçen konuşmayı anlatır.⁷

Arap edebiyatının Osmanlı döneminde de birçok şair bu inançtan hareket ederek, Hz. Peygamberle tevessülü konu alan pek çok şiir nazmetmiştir. Dönemin biyografî yazarlarından, zaman zaman da şiirler söyleyen el-Muhibbî (öl. 1111/1699)'nin Hz. Peygamberin şefaatinin dilediği bir şiiri şöyledir:⁸

- 1- يَا خَيْرَ مَنْ يَشْفَعُ فِي الْحَشْرِ وَمَنْ
- 2- كُنْ لِي شَفِيعًا يَوْمَ لَا مَشْفَعَةَ
- 3- قَدْ عَظَّمَ الْخَوْفُ لِمَا جَنَيْتُهُ
- 4- وَلَيْسَ لِي عُذْرٌ سِوَى تَوَكُّلِي
- 5- لَوْلَا الدُّنُوبُ ضَاعَ قَيْضُ جُودِهِ
- 6- وَهَآكُهَا خَرِيدَةٌ مَقْصُورَةٌ
- 7- إِنَّ قُبُلَتْ فَيَا لَهَا مِنْ نِعْمَةٍ
- 8- صَلَّى عَلَيْكَ ذُو الْجَلَالِ كُلَّمَا
- أَفْلَحَ قَاصِدٌ لِبَابِهِ النَّجَا
- سِوَاكَ يُنْجِي الْخَائِفِينَ مِنْ لَطَى
- وَالْعَفْوُ عِنْدَ الْأَكْرَمِينَ يُرْتَجَى
- عَلَى الْكَثِيرِ عَفْوُهُ لِمَنْ عَصَى
- وَلَمْ يَبْنِ قَضَاكَ بَيْنَ الشُّفَعَا
- عَلَى مَعَالِيكَ وَمَهْرَهَا الرِّضَا
- وَهَلْ يَخَافُ وَارِدُ الْبَحْرِ الظَّمَا
- صَلَّى عَلَيْكَ مُخْلِصٌ وَسَلَّمَا

1- "Ey haşir günü şefaata edenlerin en hayırlısı, ey kapısına varıp sığınanın kurtulduğu kimse,

2- Ateşten korkanları kurtarmak üzere kendisinden başkasına şefaata yetkisi verilmeyen günde benim şefaataçım ol.

3- İşlediklerimden dolayı korkum iyice arttı, oysa soylu ve cömertler nezdinde af umulur.

4- Günahkârı çokça affeden Allah'a tevekkülden başka bir özrüm yoktur.

⁷ et-Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, IX, 17-18, Hadis no: 8311.

⁸ en-Nebehânî, *el-Mecmû'atu'n-nebehâniyye*, I, 358-359.

5-Günahlar olmasaydı Allah'ın cömertlik kaynağı yok olur, senin de şefaata edecekler arasındaki üstünlüğün belli olmazdı.

6-İşte yüce zatına bir hediye olarak çok şahane bir kaside, bu kasidenin mihri ise senin rızandır.

7-Eğer kabul edilirse ne büyük nimettir o. (Senin cömertlik) denizine gelen kişi susuz kalmaktan korkar mı hiç?

8-Samimi bir kimse sana salat ve selam ettikçe Allah da sana salat ve selam etsin.”

Dönemin önemli şairlerinden İbnu'n-Nahhâs el-Halebî⁹ (öl. 1052/1642)'nin Hz. Peygambere bir yakarış şiiri şöyledir:¹⁰

- 1- يَا أَكْرَمَ الْخَلْقِ فَاغْدُرْ شَاعِرًا وَقَفْتُ عَنْ دَرْكِ أَوْصَافِكَ الْعُلْيَا قَرَابُحُهُ
- 2- صَفَرَ الْيَدَيْنِ غَرِيبَ الدَّارِ مُنْكَسِرًا أَتَاكَ وَالذَّنْبُ أَخَى الظَّهْرِ فَادِخُهُ
- 3- يَهْوَى النَّجَاةَ وَلَمْ يُسَلِّفْ لَهُ عَمَلًا يَسُرُّ يَوْمَ يَسُرُّ الْمَرْءَ صَالِحُهُ
- 4- يَا وَيْلَهُ يَوْمَ يَأْتِي لِلْحِسَابِ عَدَا إِنَّ لَمْ يَكُنْ بِكَ مَوْلَاةً يُسَامِحُهُ
- 5- عَسَى بِقُرْبِكَ أَنْ تُنْفَى رُغُونُهُ وَتَسْتَمِيلُ إِلَى الْحُسْنَى قَبَائِحُهُ
- 6- وَإِنَّمَا طَالِبُ الْحَاجَاتِ دُو قَلْقِ كُلُّ عَلَى مَنْ بِهِ تُقْضَى مَصَالِحُهُ
- 7- فَالْفَتْحُ بِالْبَابِ لَا تَخْفَى عِلَاقَتُهُ لَا سِيَّمَا بَابُ جُودٍ أَنْتَ فَاتِحُهُ

1-“Ey yaratılmışların en şerefli! Yetenekleri senin yüce sıfatlarını saymaktan aciz kalan bir şairi mazur gör.

2-Eli boş, yersiz ve yurtsuz, kırılmış bir halde, ağır günahlar da sırtını bükmüş bir vaziyette sana gelmiştir bu şair.

3-Bu şair kurtulmayı dilemektedir fakat salih amellerin sahibini sevindireceği o günde kendisini sevindirecek bir amel de işlememiştir.

4-Yarın hesap günü geldiğinde senin gibi bağışlayıcı bir efendisi yoksa vay o şairin haline!

⁹ Hayatı hak. bkz. el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-eser*, III, 257-266.

¹⁰ en-Nebehânî, *el-Mecmû'atu'n-nebehâniyye*, I, 610-611.

5-Belki senin göstereceğin yakınlıkla hataları yok sayılır ve işlediği kabahatler güzelliğe dönüştürülür.

6-Herhangi bir şey isteyen bir kimse her zaman endişeli olur, herkes kendi ihtiyacının giderileceği yere doğru gider.

7-Fethullah (b. en-Nahhâs) kapıda ya Rasulullah, özellikle de senin açtığın cömertlik kapısında beklemektedir ve (senden giderilmesini arzu ettiği) ihtiyaçları da ortadadır.”

Dönemin mutasavvıf şairlerinden Abdulğani en-Nâblusî (öl. 1143/1730) Hz. Peygamber’in niteliklerini sayıp methederek onu, Allah katında bir şefaatçi ve dileği reddedilmeyen yüce bir kul olarak görür:¹¹

1- أَلَا يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا مَنْ هُوَ الْمُتَى	رُؤُوفٌ بِكُلِّ الْمُؤْمِنِينَ رَجِيمٌ
2- وَيَا خَيْرَ خَلْقِ اللَّهِ يَا عَلَّمَ الْهُدَى	وَمَنْ بَعَثَهُ لِلْعَالَمِينَ عَمِيمٌ
3- وَيَا صَاحِبَ الْمِعْرَاجِ يَا مَنْ رَفَى إِلَى	مَقَامٍ سِوَاهُ فِيهِ لَيْسَ يُقِيمُ
4- وَيَا كَامِلَ الْخَلْقِ الَّذِي كَانَ دَائِمًا	لَهُ خُلُقٌ بَيْنَ الْأَنْبَاءِ عَظِيمٌ
5- لَقَدْ خَصَّكَ الرَّحْمَنُ مِنْهُ بِرُؤْيِيَةٍ	وَقَبْلَكَ عَنْهَا صُدَّ كَلِيمٌ
6- وَمَنْ يَكُ فِي ضَيْقٍ تَوَسَّلَ كَيْفَ لَا	يُجَابُ وَعِنْدَ اللَّهِ أَنْتَ كَرِيمٌ

1-“Ey Allah’ın elçisi, ey umut edilen ve arzulanen kişi, ey bütün müminlere Rauf ve Rahim olan peygamber,

2-Ey Allah’ın yarattıklarının en hayırlısı, ey hidayet bayrağı, ey bütün âlemlere gönderilen kişi,

3-Ey Miracın sahibi, ey kendisinden başka birinin oturması mümkün olmayan yere (Sidretul-müntehâ) kadar varıp yükselen kişi,

4-Ey insanlar arasında yüce ahlakıyla bilinen, mükemmel yaratılışlı peygamber,

5-Senden önce Allah Musa’ya kendisini görmesine izin vermemiş olmasına rağmen Allah sadece senin kendisini görmeni sağlamıştır.

¹¹ en-Nebehâni, el-Mecmû‘atu’n-nebehâniyye, IV, 152.

6-Darda kalan senden yardım ister, sen Allah nezdinde değerli biri olduğun halde sana yakaranın yakarışına nasıl olur da icabet edilmez?”

İbrâhîm b. Mansûr ed-Dımaşkî¹² (öl. 1098/1687)'nin yakarış şiiri şöyledir:¹³

1- كُنَّا سَيِّدِي إِلَيْكَ نُؤُوبُ	مَا لَنَا لَا نَعِي إِلَيْكَ وَنُؤُوبُ
2- إِنَّ عُمْرَ الشَّيْبَابِ وَلى وَأَبْقَى	مَا جَنَّاهُ فِيهِ وَذَاكَ الدُّنُوبُ
3- فإلى كَمْ هَذَا التَّوَانِي وَقَدْ جَا	ءَ نَذِيرُ الْحَمَامِ وَهُوَ الْمَشَّيْبُ
4- نَدَّعِي الْحُبَّ فَرِيَةً إِنَّمَا أَلْ	حُبُّ حَرِيٍّ بِأَنْ يُطَاعَ الْحَبِيبُ
5- إِنَّ أَعْدَاءَنَا تَوَالَتْ عَلَيْنَا	نَفْسُنَا وَالْهَوَى وَعَقْلٌ مُرِيبُ
6- كَيْفَ يَرْجُو الْخَلَاصَ مِنْهُمْ مَعْنَى	فِي عَمَاهُ مُكَبَّلٌ مَجْبُوبُ
7- مَنْ نُرَجِّي لِدَفْعِ دَاءٍ غَضَالٍ	غَيْرَ خَيْرِ الْوَرَى وَذَاكَ الطَّبِيبُ
8- سَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ خَيْرُ نَبِيِّ	شَافِعِ الْخَلْقِ يَوْمَ تُثْلَى الْعُيُوبُ
9- يَا نَبِيَّ الْهُدَى وَغَوْثَ الْبَرَايَا	وَوَجِيدًا وَلَيْسَ فِي دَا عَجِيبُ
10- كُلُّ مَنْ لَمْ يَرَ أَفْبِرَاصَ هَوَاكُمُ	فَهُوَ فِي النَّارِ حَقُّهُ التَّغْذِيبُ

1-“Hepimiz sana döneriz ey efendim, bize ne oluyor da sana kavuşacağımızı anlamıyor ve tövbe etmiyoruz?”

2-Bu gencin ömrü geçip gitti ve geride yaptıklarını bıraktı, işte o yaptıkları da bu günahlardır.

3-Ölüm denen şey hakkındaki uyarıcı geldiği halde (Allah'a tövbe edip yaklaşmak için) ne zamana kadar bu ağır davranış ki bu uyarıcı da yaşlılıktır.

4-Yalan yere dost olduğumuzu ve sevdiğimizi söylüyoruz, oysa sevgi denen şeyin hakkı sevgiliye itaat edilmesidir.

¹² Hayatı hak. bkz. el-Muhibbî, *Nefhatu'r-reyhâne*, I, 294-296; el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-eser*, I, 51-53.

¹³ Şiir için bkz. el-Muhibbî, *Nefhatu'r-reyhâne*, I, 296; el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-eser*, I, 53; 'İd Fethî, *İtticâhâtu'l-edebi'l-'arabî*, s. 247.

5-Düşmanlarımız bizim üstümüzde bir araya gelmiştir: (Bunlar) Nefsimiz, hevâ ve arzularımız ile her zaman şüpheli olan aklımızdır.

6-Körlüğe yakalanmış, eli kolu bağlanıp götürülen biri bu düşmanlardan kurtulmayı nasıl isteyebilir?

7-Onulmaz hastalıktan kurtulmak için insanların en hayırlısından –ki o tabiptir- başka kimden bir şey umabiliriz ki?

8-O, peygamberlerin efendisi, en iyi peygamber, kusurlar sayılıp döküldüğü kıyamet günü yaratılmışların şefaatisidir.

9-Ey hidayet peygamberi, insanların kurtarıcısı ve eşsiz olan peygamber, bunda şaşılacak bir husus yoktur,

10-Seni sevmeyi farz olarak görmeyen her kim varsa onun hakkı cehennemde azap görmektir.”

Dönemin mutasavvıf şair ve yazarlarından Abdurrahîm b. Abdilmuhsin eş-Şa'rânî¹⁴ (öl. 1048/1638) Hz. Peygambere şöyle yakarmaktadır:¹⁵

56

- 1- يَا سَيِّدَ الرَّسُولِ وَمَنْ جُودُهُ لِكُلِّ خَلْقٍ اللهُ مُسْتَرْسِلٌ
 2- قَدْ جُنْتُ أَبْغِي تَوْبَةً يَنْمَجِي عَنِّي بِهَا الْوَزْرُ الَّذِي يُثْقَلُ
 3- وَالسَّئِرُ فِي دِينِي وَأَهْلِي وَمَنْ يَحُوبِهِ بَيْتِي أَوْ بِهِ يَنْزَلُ
 4- فَأَنْتَ بَابُ اللهِ أَيُّ امْرِئٍ أَتَاهُ مِنْ غَيْرِكَ لَا يَدْخُلُ

1-“Ey peygamberlerin efendisi, ey cömertlik ve lütfu Allah’ın bütün yaratılmışlarına bolca aktığı kişi,

2-Sana, kendisiyle, omuzlarımı çökerten günahlarımın silinip gideceği bir tövbe,

3-Dinimde beni, ailemi, evimde bulunanları ve hatta evime gelenleri koruyacak bir muhafaza istemek üzere geldim.

4-Çünkü sen Allah’ın, senden başka gelenin giremeyeceği kapısısın.”

¹⁴ Hayatı hak. bkz. el-Muhibbî, *Nefhatu'r-reyhâne*, IV, 267-268; el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-eser*, II, 410.

¹⁵ Şiir için bkz. el-Muhibbî, *Nefhatu'r-reyhâne*, IV, 268; el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-eser*, II, 410; ‘Îd Fethî, *İtticâhâtu'l-edebi'l-'arabî*, s. 248.

Dönemin önemli şairlerinden el-Hasan el-Bûrînî (öl. 1024/1655)'nin şöyle bir yakarış şiiri vardır:¹⁶

- 1- يَا سَيِّدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعْوَةٌ مِنْ
أُضْحَىٰ إِلَيْكَ مَدَى الدُّنْيَا تَشْوُقُهُ
- 2- عَلَيْكَ مِنِّي تَحِيَّاتٌ مُّؤَبَّدَةٌ
مَا لَاحَ مِنْ جَانِبِ الْخَنَانِ أَبْرُقُهُ
- 3- عَلَيْكَ مِنْ كُلِّ مَخْلُوقٍ تَحِيَّتُهُ
خَتَامُهَا الْمَسْكَ فِي الْأَفَاقِ نُنْشِقُهُ
- 4- وَالْأَلِ وَالصَّحْبِ مَا هَبَّ النَّسِيمُ وَمَا
عَنَى عَلَى الدَّوْحِ مِنْ شَوْقٍ مُّطَوِّفُهُ

1- “Ey efendim, ey Allah’ın resulü, bu dua, sana hayatı boyunca özlem duyan birinin duasıdır.

2-Hannân olan (Allah’ın) katından (yağmur yağdıran) şimşekler görüldüğü sürece benden sana sonsuz selamlar olsun.

3-Her yaratılmışın selamı senin üzerine olsun ki bu selamların sonu gökyüzünde kokladığımız misktir.

4-(Her yaratılmışın selamı yine) senin âline ve ashabına olsun, meltemler estiği ve ağaçların dallarında güvercinler sana olan özlemiyle nağmeler söylediği sürece.”

Abdullâh eş-Şubrâvî (öl. 1091/1171) Hz. Peygambere olan sevgisini kendisini kurtaracak tek çıkış yolu olarak görmekte, O’nun vesilesiyle Allah’a şöyle yakarmaktadır:¹⁷

- 1- يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي مُذْنِبٌ
وَمِنَ الْجُودِ قَبُولُ الْمُذْنِبِ
- 2- يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَالِي حِيلَةٌ
غَيْرَ حُيِّي لَكَ يَا خَيْرَ نَبِي
- 3- وَيَقِينِي فِيكَ يَا خَيْرَ الْوَرَى
أَنَّ حُيِّي لَكَ أَقْوَى سَبَبِ
- 4- عَظَمَ الْكُرْبُ وَلِي فِيكَ رَجَا
فِيهِ يَا رَبِّ فَرَجْ كُرْبِي
- 5- وَأَعِثْنِي يَا إِلَهَ الْعَرْشِ مِنْ
نَفْسٍ سُوءٍ فِي الْهَوَى تَلْعَبُ بِي
- 6- وَتَدَارِكُ مَا بَقِيَ لِي فَلَقَدْ
ضَاعَ عُمْرِي فِي الْهَوَى وَاللَّعِبِ

¹⁶ en-Nebehânî, *el-Mecmû‘atu’n-nebehâniyye*, II, 465.

¹⁷ Şiir için bkz. eş-Şubrâvî, *Dîvân*, s. 8; en-Nebehânî, *el-Mecmû‘atu’n-nebehâniyye*, I, 487-488.

1- “Ben bir günahkârım ey Allah’ın resulü, günahı (affetmeyi) kabul etmek de kerem ve cömertliktendir.

2-Ey Allah’ın peygamberi, benim sana olan sevgimden başka bir çıkış yolum yoktur ey peygamberlerin en hayırlısı.

3-Ben içtenlikle inanıyorum sana olan sevgimin kurtuluşum için en güçlü sebep olduğuna, ey insanların en hayırlısı.

4-Hüzünüm artmıştır, Ey Allah’ım, benim senden bir umudum vardır, Hz. Peygamber sebebiyle hüznlerimi gider.

5- Kötü yolda benimle oynayan kötü nefsimden beni kurtar ey arşın ilahı,

6-Kalan ömrümü bir düzene koy Allah’ım, çünkü benim ömrüm oyun ve oynaşla geçip gitmiştir.”

Dönemin şairlerinden Abdullâh el-İdkâvî¹⁸ (öl. 1184/1770)’nin yakarışı ise şöyledir:¹⁹

1- يَا رَبِّ بِالْهَادِي الشَّفِيعِ مُحَمَّدٍ مَنْ قَدْ بَدَا هَذَا الْوُجُودُ لِأَجْلِهِ

2- وَيَالِيهِ الْأَمْجَادُ ثُمَّ بِصَاحِبِهِ الْأَخْ—يَار يَا مُعْنِي الْوَرَى مِنْ فَضْلِهِ

3- كُنْ لِي مُعِينًا فِي مَعَادِي وَأَكْفِينِي هَمَّ الْمَعَاشِ وَمَا أَرَى مِنْ ثِقَلِهِ

4- وَأَسْتُرْ بِفَضْلِكَ زَلَّتِي وَأَغْفِرْ بَعْدَ إِيكَ سَيِّئَاتِي وَأَشْفِ الْحَثَا مِنْ غَلِّهِ

1- “Ey Allah’ım, hidayete götüren ve şefaate eden, bu varlığın kendisi uğruna var olduğu kimse olan Muhammed,

2-Onun soylu âl ve seçkin ashâbı hatırına, ey insanları keremi ve lütfuyla zengin kılan Allah’ım,

3-(Ölümümle birlikte) sana döndüğümde bana yardım et, yaşam zorluğunu ve yaşam şartlarının ağırlığından gördüğüm sıkıntıları benden gider,

4-Lütfunla benim hatalarımı ört, adaletinle benim kötülüklerimi bağışla, kalbimi içindeki haset ve kin hastalığından şifaya kavuştur.”

¹⁸ Hayatı hak. bkz. el-Bağdâdî, *Hediyyetu’l-‘ârifîn*, I, 484; ez-Ziriklî, *el-A‘lâm*, IV, 99; Kehhâle, *Mu‘cemu’l-muellifîn*, II, 255.

¹⁹ el-Cebertî, *‘Acâibu’l-âsâr*, I, 553-554.

Dönemin şairlerinden el-Emîr Mencik b. Muhammed el-Yûsuffi²⁰ (öl. 1080/1669) de Hz. Peygamberi bir yandan methederken bir yandan da ona yakarmaktadır.²¹

- 1- الْعَبْدُ عَبْدُكَ يَا مَنْ أَنْتَ سَيِّدُهُ
- 2- وَكَيْسَ عَبْدُكَ فِي الْأَوْصَابِ يُجِدُهُ
- 3- أَنْتَ الَّذِي لِسَبِيلِ الْخَيْرِ تُرْشِدُهُ
- 4- مَالِي سَوَاكَ رَسُولَ اللَّهِ أَقْصِدُهُ   وَمِنْ جَنَابِكَ فِي الدَّارَيْنِ مُلْتَمِسِي
- 5- لَا أَسْتَعِينُ بِأَنْصَارٍ وَلَا عَدَدٍ
- 6- وَلَا بِجَاهٍ وَلَا مَالٍ وَلَا وَدٍ
- 7- بَلْ أَنْتَ أَنْتَ الرَّجَا يَا خَيْرَ مُعْتَمِدٍ
- 8- لَوْلَاكَ مَا خُلِقْتُ رُوحِي وَلَا جَسَدِي   وَلَا حَيَاتِي وَلَا نَفْسِي وَلَا نَفْسِي
- 9- أَنْتَ الَّذِي حَازَ رَايَاتِ الْعُلَى وَعَلَى
- 10- مَثْنِ الْبُرَاقِ إِلَى السَّنْعِ الطَّبَاقِ غَلَا
- 11- مَا حَابَ قَاصِدُكَ الرَّاجِي وَلَا حَجَلَا
- 12- حَطَّطْتُ رَحْلَ رَجَائِي فِي ذُرَاكَ   تَجْعَلُ رَجَائِي بِمَرْدُودٍ وَمُنْعَكِسِ
- 13- أَشْكُو إِلَيْكَ تَبَارِيحًا وَفَرَطَ أَسَى
- 14- مِنْ اِعْتِلَالِ ذُنُوبٍ حَازَ فِيهِ أَسَا
- 15- أَدْرِكُ بِلُطْفِكَ أَنَّ الصَّبْرَ قَدْ دَرَسَا
- 16- وَأَمْطِرْ عَلَيَّ سِجَالًا مِنْ نَدَاكَ عَسَى   يَخْضَرُ مِنْ رَوْضِ حَظِي جَانِبِ الْيَبْسِ

1- "Bu kul senin kulun ey bu kulun efendisi,

2-Senden başka onu acılarından kurtaracak kimse yoktur,

²⁰ Hayatı hak. bkz. el-Hafâcî, *Reyhânetu 'l-elibbâ*, I, 135-149; el-Muhibbî, *Hulâsatu 'l-eser*, IV, 409-423;

²¹ el-Emîr Mencik Bâşâ, *Dîvân*, s. 8.

- 3-Sensin ona iyilik yolunu gösterecek olan.
 4-Ey Allah'ın resulü, senden başka kapısına yöneleceğim biri yok, her iki yurttan da tutunacağım şey senin eteklerindir.
 5-Yardımcılardan ya da sayısal olarak çok olanlardan yardım dilemem,
 6-Makamdan, paradan ve evlattan da yardım dilemem,
 7-Aksine sadece, ama sadece dileğim sensin ey kendisine güvenilenlerin en hayırlısı,
 8-Sen olmasaydın ne ruhum ve bedenim, ne de hayatım, nefsim ve nefesim yaratılırdı.
 9-Sensin yücelikler sancağını ele alıp,
 10-Burak'ın üstünde yedi kata yükselen,
 11-Senden bir şey dileyip de sana yönelen kişi eli boş dönmez, utanmaz da.
 12-İşte umut yükümü senin yüce kapına getirip indirdim, artık benim bu dileğime karşılık ver, boş çevirme.

- 13-Aşırı üzüntülerimi ve sıkıntılarımı sana şikâyet ediyorum,
 14-Tesellinin bir yol bulamadığı günahlarımdan dolayı,
 15-Bana lütfunu ver, sabır kalmadı artık,
 16-Üstüme rahmet yağmurundan bol miktarda akıt, böylece umulur ki bahçenin kuruyan kısımları yeniden yeşerir.”

Hiz. Peygamberin dünyayı şereflendirdiği zamanı anmak için yapılan törenler ve doğduğu esnada veya ondan önce ya da sonra meydana gelmiş olayları anlatan eserler olarak tanımlanan Mevlidlerde de Hiz. Peygamber ile tevessülü içeren bir bölüm genellikle bulunmaktadır. Nitekim İbn Hacer el-Heytemî el-Mekkî (öl. 974/1567) mevlidinde Hiz. Peygamber ile tevessül edip şöyle yakarıştadır:²²

- 1- يَا أَحْمَدَ الْمُخْتَارِ إِنَّكَ تَدْرِي   الذَّنْبَ يَا مَوْلَايَ أَثْقَلَ ظَهْرِي
 2- يَا سَيِّدَ الرُّسُلِ تَشْفَعُ بِي   كَيْ لَا أَكُونَ فِي الْحَشْرِ عَبْدًا شَقِيًّا

²² el-Heytemî, *en-Ni‘metu'l-kubrâ*, s. 40.

1-“Ey Allah’ın seçkin kulu Ahmet! Efendim, sen sırtımı büken günahlarımı biliyorsun,

2-Ey Peygamberlerin efendisi, günahlarım için şefaata et ki, haşır günü bahtsız bir kul olmayayım.”

Ca’fer b. Hasan el-Berzencî (öl. 1177/1763) de Mevlidinde Hz. Peygamberi aracı kılarak Allah’a şöyle yakarır:²³

1- عَبْدُكَ الْمَسْكِينُ يَرْجُو	فَضْلَكَ الْجَمَّ الْعَفِيرِ
2- فِيكَ قَدْ أَحْسَنْتَ ظَنِّي	يَا بَشِيرُ يَا نَذِيرِ
3- فَأَعِزَّنِي وَأَجِزْنِي	يَا مُجِيرُ مِنَ السَّعِيرِ
4- يَا وَلِيَّ الْحَسَنَاتِ	يَا رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ
5- كَفِّرْ عَنِّي الذَّنُوبَ	وَاعْفِرْ عَنِّي السَّيِّئَاتِ
6- أَنْتَ عَفَّارُ الْخَطَايَا	وَالذَّنُوبِ الْمُوبِقَاتِ
7- أَنْتَ سَتَّارُ الْمَسَاوِي	وَمُقِيلُ الْعَثَرَاتِ
8- عَالِمُ السِّرِّ وَأَخْفَى	مُسْتَجِيبُ الدَّعَوَاتِ
9- رَبِّ ارْحَمْنَا جَمِيعًا	بِجَمِيعِ الصَّالِحَاتِ
10- وَصَلَاةُ اللَّهِ عَلَى أَحْمَدَ	عَدَّ تَخْرِيرَ السُّطُورِ
11- أَحْمَدُ الْهَادِي مُحَمَّدُ	صَاحِبُ الْوَجْهِ الْمُنِيرِ

1-“Bu zavallı kulun senden bol miktarda lütuf ummaktadır,

2-Ben senin için bu hususta hüsn-i zanda bulundum ey müjdeleyici ve uyarıcı.

3-Beni kurtar ve beni koru cehennem ateşinden, ey kurtarıcı.

4-Ey iyilikler sahibi, ey yüksek makamlar sahibi,

5-Günahlarımı bağışla, kötülüklerimi affet,

6-Sen hataları, günahları ve insanı ateşe sürükleyici suçları bağışlayıcısın.

²³ el-Berzencî, ‘Ikdu’l-cevher fi mevlidi’n-nebiyyi’l-ezher, s. 7.

- 7-Sen ayıpları örten, sürçmeleri bağışlayansın,
 8-Sen bütün gizli şeyleri bilen, dualara cevap verensin.
 9-Allah'ım, bütün salih ameller hakkı için bizlerin hepimize merhamet et,
 10-Allah'ın, yazdığım şüirdeki kelimeler adedince salat ve selamı Ahmet'in üzerine olsun.
 11-Doğru yola ileten Ahmet Muhammed'dir o, aydınlık yüzün sahibidir o.”

Abdurraûf el-Munâvî (öl. 1031/1621) mevlidinîn Hz. Peygamber'i medih kısmında O'nu övüp diğer peygamberlerden üstün tuttuktan sonra O'nu da aracı kılarak Allah'a şöyle yakarmaktadır:²⁴

- 1- بِجَاهِهِ يَا إِلَهِي وَجْهَهُ أَرْنَا   وَآمَنُنَّ عَلَيْنَا بِتَعْزِيرِ بَطْلَعَتِهِ
 2- وَاسْمَحْ لَنَا بِالرِّضَا وَانْعَمْ بِمَرْحَمَةٍ   فُؤَادِنَا أَرْوِيهِ مِنْ صَافِي مَوَدَّتِهِ
 3- وَاغْفِرْ لَنَا مَا مَضَى وَأَسْتُرْ فَضَائِحَنَا   وَتُبْ عَلَيْنَا وَوَقِّفْنَا لِسُنَّتِهِ
 4- وَارْحَمْ بِفَضْلِكَ عَبْدًا مَالَهُ عَمْدٌ   سِوَاكَ يَا عَالِمًا أَسْرَارَ حَالَتِهِ
 5- فَهُوَ الْمُنَاوِيُّ أَوْزَارٌ لَهُ كَثُرَتْ   يَرْجُو رِضَاكَ لِتَغْفُوَ عَنْ خَطِيئَتِهِ
 6- وَوَالِدَيْهِ وَأَوْلَادٍ وَإِخْوَتِهِ   وَالْأَلِّ وَالصَّخْبِ جَمْعًا مَعَ قَرَابَتِهِ
 7- وَاخْتِمْ بِخَيْرِ لِكُلِّ الْمُسْلِمِينَ وَلَا   تُخْرِمُهُمْ يَوْمَ حَشْرِ مَنْ شَفَاعَتِهِ

1-“Ya Rabbim, O'nun makamı hakkı için bize O'nun yüzünü göster, O'nun cemali vasıtasıyla bize saygınlık nasip et.

2-Bize rızanla muamele edip müsamaha göster, bize merhametini lütfet, bizim gönüllerimizi O'nun en temiz sevgisiyle doldur (kandır).

3-Geçmişteki hatalarımızı bağışla, ayıplarımızı ört, tövbelerimizi kabul eyle, O'nun sünnetini takip etmemiz hususunda bizleri muvaffak eyle.

4-Senden başka dayanağı olmayan ve senin de durumunun gizli yönlerini bildiğin kula fazlınla merhamet et.

5-İşte el-Munâvî, günahları çoğalmış, hatalarını bağışlaman için senden rıza ummakta.

²⁴ el-Munâvî, *Mevlidu'l-Munâvî*, s. 19-21

6-Onun anne babasına, çocuklarına, kardeşlerine, ailesine ve dostlarına, bunlardan başka bütün yakınlarına,

7-ve bütün Müslümanlara hayırlı sonlar ver, haşir günü onları Hz. Peygamberin şefaatinde mahrum etme.”

Diğer Peygamberlerle Tevessül

Muhammed b. Sultân el-Hâfız er-Reşîdî²⁵ de, Hz. Peygamberin ismine Kurân'da açıkça zikredilen diğer peygamberlerin ismini de ekleyerek yakarıшта bulunur, şair bu şiirinde hemen hemen bütün peygamberlerin adını anar, Hz. Peygamberden başka peygamberlerle de tevessülün en güzel örneklerinden biri olan bu şiirin Hz. Peygamber başta olmak üzere, diğer bazı peygamberlerin de anıldığı birkaç beyiti şöyledir:²⁶

- 1- أتى في كتاب الله أسماء جُملةٍ من الأنبياء المُنْتَقِينَ ذِي الْفَخْرِ
- 2- فَأَبْدَيْتُ إِحْصَاءَ بَنَظْمٍ لِعَدَّتِهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ أَهْلَى مَذَاقًا مِنَ الْقَطْرِ
- 3- مُحَمَّدٌ الْمُهْدَى إِلَى النَّاسِ رَحْمَةً وَأَدَمٌ إِدْرِيسٌ وَنُوحٌ عَلَى الْإِثْرِ
- 4- وَهُودٌ أَخُو عَادٍ وَصَالِحٌ الَّذِي أَتَى بِالْمُهْدَى مِنْ رَبِّهِ لِدَوِي الْحَجْرِ
- 5- كَذَلِكَ إِبْرَاهِيمُ ذُو الصُّخْفِ الَّذِي عَلِيهِ تَنَاءٌ اللهُ فِي مُحْكَمِ الذِّكْرِ
- 6- عَلِيهِمْ صَلَاةُ اللهِ ثُمَّ سَلَامُهُ يَدُومَانِ أَحْقَابًا إِلَى أَمَدِ الدَّهْرِ

1-“Allah’ın kitabında azamet sahibi, muttaki peygamberlerin hepsinin ismi geçmektedir,

2-Ben de, dilimde yağmur suyundan daha tatlı olacak bir biçimde, onların adını şiirimde sayarak zikrettim.

3-(Ben yaratılmışların en hayırlısı olarak önce zikrederim ki) Muhammed insanlara bir rahmet hediyesi olarak gönderilmiştir, O’ndan sonra (şu peygamberleri anarım): Âdem, İdrîs ve Nûh.

4-Âd’a gönderilen Hûd ve Rabbinden bir hidayetle el-Hıcr’a peygamber gelen Sâlih,

²⁵ Hayatı hak. bkz. el-Muhibbî, *Nefhatu’r-reyhâne*, IV, 315-317.

²⁶ Şiir için bkz. el-Muhibbî, *Nefhatu’r-reyhâne*, IV, 316; ‘İd Fethî, *İtticâhâtü’l-edebe’l-‘arabî*, s. 249.

5-Kurân-ı Kerim’de de kendisinden Allah’ın övgüsüyle bahsedilen, suhuf sahibi İbrâhim de öyle.

6-Allah’ın dünyanın sonuna kadar sürecek asırlarca devam eden salat ve selamı onların üzerine olsun.”

Evliya ve Salih Kullarla Tevessül

Şefaati umut edilerek duada şefaatchi kılınan kimseler arasında evliya ya da toplum nezdinde itibar ve saygı görmüş önemli dinî şahsiyetler bulunduğuna işaret etmiştik. Bu husustaki rivayetlerin birine göre Hz. Ömer devrinde bir kuraklık olur. Hz. Ömer, el-Abbas b. Abdilmuttalib’i yanına alarak yağmur duasına çıkar ve orada el-Abbas b. Abdilmuttalib’in elini havaya kaldırarak şöyle dua eder: “Allah’ım, biz peygamberimizi sana şefaatchi yapar ve sen de bize yağmur yağdırırdın. Ancak bu gün peygamberimizin amcasını aracı kılarak sana geldik. Bize yağmur ver!” Sonuçta gökten sağnak sağnak yağmur boşalmaya başlar.²⁷

Dönemin önemli mutasavvıf şairlerinden en-Nâblusî birçok şahsiyetin adını anarak yakarışlarda bulunur, onun tevessülde bulunduğu önemli mutasavvıflardan biri de uzun bir seyahate çıktığında Suriyenin Humus kentine bağlı er-Resten kasabasında bulunan mezarına uğrayarak mezarı başında yakarıшта bulunduğu Bayezid-i Bistâmî Tafyûr b. İsâ’dır:²⁸

- 1- لأبي يزيد إمامنا في الرستن قَبْرُ أَتَاهُ يَرُورُهُ عَبْدُالْعَنِيِّ
- 2- مُتَوَسِّلاً عِنْدَ الإلهِ بِجَاهِهِ وَكَمَالِ رِفْعَةِ شَأْنِهِ فِي الأَشْنُونِ
- 3- أَنْ يَمْتَحَ المُسْتَنْجِدِينَ عِنَايَةً مِنْ فَضْلِهِ وَيَمَا نُحَاوِلُ يَغْتَنِي
- 4- وَسَقَى الإلهُ أَبَا يَزِيدَ وَثُرْبَةً ضَمَّتْهُ صَوْبَ نَوَالِهِ العُدْبِ الهَنِيِّ

1- “İmamımız Bayezid’in, Resten’de, Abdulğani’nin ziyarete geldiği bir kabri vardır,

2/3-(Abdulğani bu ziyaretinde) Bayezid’in Allah nezdindeki makamını, işlerin ve meselelerin idaresinde sahip olduğu kemali aracı kılarak Allah’tan

²⁷ el-Buharî, *Sahîhu’l-Buhârî*, Kitâbu’l-iskiskâ, s. 245, Hadis no: 1010, Fedâilu eshâbi’n-nebî, s. 914, Hadis no: 3710.

²⁸ Şiir için bkz. en-Nâblusî, *el-Hakika ve’l-mecâz* (Herîdî neşri), s. 43; ‘İd Fethî, *İtticâhâtu’l-edebi’l-‘arabî*, s. 250.

kendisine yardım isteyenlere lütfundan bir yardımda bulunmasını, elde etmek için çaba harcadığımız şeylerde bize yardım etmesini dilemektedir.

4-Allah Bayezîd-i Bistâmî'yi ve onu barındıran kabrini istediği tatlı ve güzel yağmurla sulasın."

Onun kendisini vasıta kılarak yakarıшта bulunduğu şahsiyetlerden biri de tarikat sahibi, mutasavvıf ve zahit, Sufyân es-Sevrî (öl. 161/778) ve el-Fudayl b. İyâd (öl. 187/703) gibi mutasavvıfların dostu Ebû İshâk İbrâhîm b. Edhem b. Mansûr (öl. 161/778)'dur. en-Nâblusi, İbrâhîm b. Edhem'i methederken de yakarıшта bulunmaktadır.²⁹

1- سُلْطَانُ إِبْرَاهِيمَ يَا بَنَ الْأُدْهَمِ	أَنْتَ الَّذِي لَكَ كُلُّ فَضْلٍ يَنْتَمِي
2- يَا خَيْرَ مَنْ سَأَلَكَ الطَّرِيقَ إِلَى جَمِي	سِرِّ الْعِيَانِ بِعَزْمِهِ الْمُتَقَدِّمِ
3- يَا فَيْضَ بَحْرِ الْأَكْرَمِينَ وَمَنْ بِهِ	كَمْ سَأِيلَ جُودٍ فِي الْوُجُودِ عَزْمَمِ
4- يَا نُورَ كُلِّ الرَّاهِدِينَ وَمَنْ سَرَى	بِشُهُودِهِ فِي لَيْلِ غَيْبِ مُظْلِمِ
5- أَنْتَ الَّذِي سَعِدَتْ بِرُؤُوسِكَ الْوَرَى	وَعَفَا الْمُهَيِّمُونَ عَنْ ذُنُوبِ الْمُجْرِمِ
6- وَمَنْ اخْتَمَى بِكَ لَا يُضَامُ وَكَيْفَ لَا	وَهُوَ الَّذِي يَحْمِي الْأَكْرَامَ يَحْتَمِي
7- أَبَدًا عَلَيْكَ تَحِيَّةٌ مَوْصُولَةٌ	بِسَلَامٍ صَابٍ فِي الْمَحَبَّةِ مُغْرَمِ
8- مَا هَيَّجَتْ عَبْدًا لِعَنِي حَمَامَةٌ	عَنَّتْ عَلَى تِلْكَ الرَّبِّي بِتَرْئُمِ

1-“Bilginlerin sultanı İbrahim, ey Ethem'in oğlu (İbrahim), sen her türlü lütfun kendisine nispet edildiği kimsesin,

2-Ey güçlü iradesiyle, Allah'ı bilme diyarına giden yolu (tarikat yolunu) takip edenlerin en hayırlısı olan (İbrahim),

3-Ey cömertlerin denizinin feyzi, ey varlığında kim bilir kaç cömertlik selinin bulunduğu (İbrahim),

4-Ey bütün zahitlerin ve karanlık gecelerde basireti ve mükâşefeti ile Allah'a yürüyenlerin nuru,

²⁹ Şiir için bkz. en-Nâblusî, *el-Hakika ve'l-mecâz* (Herîdî neşri), s. 57.

| PROF. DR. KENAN DEMİRAYAK

5-Sen bütün insanların seni ziyaret etmek suretiyle mutlu oldukları, Muheymin (olan Allah'ın da) günahkârların (seni ziyaret etmeleri nedeniyle) suçlarını bağışladığı kimsesin.

6-Kim sana sığınsa reddedilmez, nasıl reddedilsin ki? Kim cömert birine sığınsa korunur ve zulmedilmez.

7-Sana olan sevgisinde samimi ve içten olan birinin selamı daima senin üzerine olsun,

8-Bir güvercin bu bayırlarda terennüm ederek şarkı söyleyip Abdulğani'yi coşturduğu sürece.”

Yine o, Halil peygamberi aracı kılarak yakarır:³⁰

- 1- يَا مَقَامَ الْخَلِيلِ إِبْرَاهِيمَا   زَادَكَ اللَّهُ فِي الْوَرَى تَعْظِيمَا
2- قَدْ أَتَيْتَاكَ بِافْتِقَارٍ وَذَلِّ   نَرْتَجِي الْعَفْوَ وَالْجَنَابَ الْكَرِيمَا
3- فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَمُنَّ بِفَضْلِي   وَقَبُولٍ يَغْمُنَا تَعْمِيمَا

66

1-“Ey Halil İbrahim'in türbesi, Allah senin insanlar arasındaki saygınlığını artırsın,

2-Senden af ve senin korumanı dileyerek muhtaç ve zelil bir halde sana geldik,

3-Umulur ki Allah, hepimizi içine alan bir lütuf ve kabul ile bizlere iyilikte bulunur.”

Şihâbuddîn İbn Ma'tûk el-Mûsevî (öl. 1087/1676) de, Hz. Ali'yi methettiği uzun bir şiirinin bazı beyitlerinde onunla tevessül etmektedir:³¹

- 1- يَا إِمَامَ الْهُدَى وَمَنْ فَاقَ فَضْلًا   وَمَلَأَ الْخَافِقَيْنِ بِالْإِيْتِلَاقِ
2- قَدْ سَلَكَتُ الطَّرِيقَ نَحْوَكَ شَوْقًا   وَرَجَائِي مَطِيئَتِي وَرَفَاقِي
3- أَسِرْتَنِي الذُّنُوبُ آيَةً أَسْرٍ   وَالْخَطَايَا فَمُنَّ فِي إِطْلَاقِي
4- أَوَّلُ الْعُمَرِ بِالضَّلَالِ تَوَلَّى   سَيِّدِي فَاصْلِحِ السَّيِّئِينَ الْبُؤَاقِي
5- أَنَا رَقٌّ بِكَ اسْتُجِرْتُ فَكُنْ لِي   مِنْ أَلِيمِ الْعَذَابِ بِالْبَعَثِ وَاقِ

³⁰ en-Nâblusî, *el-Hakika ve'l-mecâz* (Herîdî neşri), s. 20.

³¹ Tamamı için bkz. İbn Ma'tûk, *Divân*, s. 12-14.

- 6- رَفَّ فِكْرِي إِلَيْكَ بِكُرِّ قَرِيضٍ   بَرَزْتُ فِي غَلَائِلِ الْأُورَاقِ
7- فَالْتَفَّتْ نَحْوَهَا بِعَيْنِ قَبُولٍ   فَلَهَا بِالْقَبُولِ أَسْنَى صِدَاقِ
8- وَعَلَيْكَ السَّلَامُ مَا رَقَصَ الْعُصْفُ   نُنُوعًا وَسَوَاجِعِ الْأُورَاقِ

1-Ey hidayet rehberi ve erdemi ile yüce olan, doğuyu ve batıyı aydınlıklarla dolduran kişi!

2-Ben ve dostlarım sana doğru arzuyla yola koyulduk, sana ulaşma umudumuz da bizim bineğimizdir.

3-Günahlar ve hatalar beni öylesine esir aldı ki! Benim bunlardan kurtulabilmem için bana iyilikte bulun.

4-Ömrün ilk yılları yanlgı ve sürçmelerle geçip gitti, sen benim kalan yıllarımı ıslah et ey efendim.

5-Ben bir kulum, sana sığındım, kıyamet günü diriltildiğimizde sen acıklı azaptan beni koruyucu ol.

6-Benim düşüncem sana, beyaz sayfalarda güzel elbiseler şeklinde görünen el değmemiş bir şiir olarak akmıştır,

7-Sen bu güzel elbiseli şiirime kabul niyetiyle yönel, senin kabul etmen bu (gelin gibi güzel) şiirim için bir mihir durumundadır.

8-Dallar bir sağa bir sola salınıp bu dallarda da kuşlar öttüğü sürece selam senin üzerine olsun.”

Dönemin şairlerinden İbnu'n-Nahhâs el-Halebî, Ahmediyye tarikatı kurucusu Ahmed el-Bedevî (öl. 1044/1634) aracılığıyla yakarıшта bulunur.³²

- 1- يَا أَحْمَدُ الْبَدَوِيُّ دَعْوَةٌ مُشْفِقٍ   قَلِقِ الرِّكَابِ شَبَحَ قَصِيٍّ صَادِي
2- وَالذَّهْرُ نَارَ عَيْي رِذَاءِ شَبِيبَتِي   وَأَنْتَ أَشْنُ طَارِفِي وَتِلَادِي
3- وَعَلِمْتُ إِذْ وَاقَيْتُ بَابَكَ أَنَّنِي   أَنَا وَالْغِنَى كُنَّا عَلَى مِيعَادِ
4- هَلْ كَانَ يَأْتِي الْفَتْحُ بَابَ مُنْتَدَى   الْبَدَوِيِّ فِيهِ لِحَاضِرٍ أَوْ بَادِي
5- فَمَدُّدٌ إِلَيْهِ يَدَ الْمُغِيثِ وَنَاجِهِ   نَجْوَى الْكِرَامِ بِالسُّنَنِ الْإِمْدَادِ

³² Omer Mûsâ Bâşâ, *Târîhu 'l-'edebi 'l-'arabi* (el-'Asru'l-Osmâni), s. 103-104.

6- وَأَمْسَخْ بِدَنْظَرَتِكَ الرَّحِيمَةَ زَيْغَهُ حَتَّى يَعودَ مُتَّقَفَ الْمَادِ

1- “Ey Ahmed el-Bedevî, şefkate muhtaç, nereye gideceğini bilmeyen, zayıf ve çelimsiz, senden uzak ve kovulmuş bir şekildeki bu kişinin çağrısına cevap ver,

2-Felek (şartlar) benden gençlik ve yakışıklılığımı alıp götürdü, elimde yeni ve eskiden kalan ne varsa aldı.

3-Senin kapına geldiğimde anladım ki, ben zenginlik ile (senin kapında buluşmak üzere) vaatleşmişim.

4-el-Feth (İbnu'n-Nahhâs), el-Bedevî'nin, içinde hem şehirliye hem çölden gelene yer bulunan toplanma yerinin kapısına hiç gelir miydi?

5-Öyleyse ona kurtarıcı elini uzat ve onunla soylu ve cömertlerin yardım diliyle (sessizce konuştuğu şekilde) sessizce konuş.

6-Merhametli bakışınla onun şaşırması ve yolunu kaybetmişliğini yok et, ta ki senin kapından tertemiz dönsün.”

Konumuzu, Osmanlı döneminde Sultan I. Abdulhamid tarafından 1191/1777 yılında nazmedilen, 16 beyitlik bir tevessül şiiri ile bitirmek istiyoruz. Bu şiir, Osmanlı dönemi Arap dünyasında Türkçenin zorunlu hale getirilip bir telif dili olarak Arapçanın gerilediğini iddia eden oryantalist ve Arap entelektüele karşı, bizzat Osmanlı sultanları başta olmak üzere, Osmanlı bilim adamları, edebiyatçıları ve din adamlarının Arap Dili ve Edebiyatına olan düşkünlüklerini, Arap Dilini çok iyi bildiklerini, Hz. Peygamberin Arap olması ve Arapçanın da Kurân dili olmasına bağlı olarak bu dile son derece saygı gösterip koruduklarını, bu dili bilim dili olarak kabul etmelerinin yanında bizzat kendilerinin de bu dil ile şiirler yazdıklarını, Arapça bilenlerin Osmanlı toplumunda büyük bir saygı gördüklerini göstermek açısından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Tarih alanında telif ettiği eserlerle tanınmakla birlikte Arap edebiyatına

vukufiyeti ile de bilinen Eyüp Sabri Paşa³³ *Mir'ātu'l-Haremeyn* adlı eserinde I. Abdulhamid tarafından nazmedilen bu kasidenin ahşap levhalara kabartma olarak işlendikten sonra Hz. Peygamber'in kabrini çevreleyen duvarların üst taraflarına, Hz. Peygamber'in nurlandırdığı odanın (Hücrenin) duvarlarına sıra ile konulduğunu anlatır. Bu kaside Hücre-i Saâdet'in kible duvarına sağ taraftan başlayarak nakşedilmiştir. Bundan dolayı bu kaside “el-

Kasîdetu'l-Hucriyye-Hücre/Oda Kasidesi” olarak anılmıştır. Arap aruz ölçülerinden Basît vezni ile inşad edilen ve bir yazma nüshası da Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud No: 3989'da bulunan kaside şöyledir:³⁴

1- يَا سَيِّدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ خُذْ بِيَدِي	مَالِي سِوَاكَ وَلَا أَلْوِي إِلَى أَحَدٍ
2- فَأَنْتَ نُورُ الْهُدَى فِي كُلِّ كَائِنَةٍ	وَأَنْتَ سِرُّ النَّدَى يَا خَيْرَ مُعْتَمِدٍ
3- وَأَنْتَ حَقًّا غِيَاثُ الْخَلْقِ أَجْمَعِهِمْ	وَأَنْتَ هَادِي الْوَرَى لَهَّ ذِي السَّوْدِ
4- يَا مَنْ يَقُومُ مَقَامَ الْحَمْدِ مُنْقَرِدًا	لِلْوَاحِدِ الْفَرْدِ لَمْ يُوَلَّدْ وَلَمْ يَلِدْ
5- يَا مَنْ تَفَجَّرَتِ الْأَنْهَارُ نَابِعَةً	مِنْ إِنْصَبَعِيهِ قَارُؤَى الْجَيْشِ بِالْمَدَدِ
6- إِيَّيْ إِذَا مَسَّنِي ضَيْمٌ يُرَوِّعُنِي	أَقُولُ يَا سَيِّدَ السَّادَةِ يَا سَيِّدِي

³³ Sultan İkinci Abdülhamid Han dönemi amirallerinden Eyüp Sabri Paşa Rumeli'de Yenişehir'e bağlı Ermiye köyünde doğdu. Doğum târihi bilinmemektedir. 1308/1890 yılında İstanbul'da vefât etti. Yoğun askerlik ve memuriyet hayatına rağmen çok sayıda eser kaleme almıştır. Basılanlar arasında yer alan ve müellifin 1289/1872'de başlayıp on beş yılda tamamladığı *Mir'ātu'l-Haremeyn*, zamanının en geniş ve ilk Türkçe Haremeyn tarihidir. Üç cilt halinde basılan eserin ilk cildi Mekke'ye, II. cildi Medine'ye, III. cildi de Arap yarımadasına ayrılmıştır. Geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Özcan, “Eyüp Sabri Paşa”, *DİA*, XII, 8-9.

³⁴ Bkz. Eyüp Sabri Paşa, *Mir'ât-ı Medine*, I, 585; Bu şiirin başka çevirileri için bkz. Çögenli-Bakırca, “1. Abdülhamit ve Hücre Kasidesi”; Kılıç, “Türk İslam Kültüründe Hz. Peygamber Sevgisi”.

- 7- كُنْ لِي شَفِيعًا إِلَى الرَّحْمَنِ مِنْ زَلِّي
 8- وَأَنْظِرْ بَعَيْنَ الرِّضَا لِي دَائِمًا أَبَدًا
 9- وَأَعْطِفْ عَلَيَّ بِعَفْوِ مَنْكَ يَسْمَلُنِي
 10- إِيَّيْ تَوَسَّلْتُ بِالْمُخْتَارِ أَشْرَفِ مَنْ
 11- رَبُّ الْجَمَالِ تَعَالَى اللَّهُ خَالِفُهُ
 12- خَيْرُ الْخَلَائِقِ أَعْلَى الْمُرْسَلِينَ ذُرَى
 13- بِهِ التَّجَاتُ لَعَلَّ اللَّهَ يَغْفِرُ لِي
 14- فَمَدَّحُهُ لَمْ يَزَلْ دَائِبِي مَدَى عُمُرِي
 15- عَلَيْهِ أَرْكِي صَلَاةً لَمْ تَزَلْ أَبَدًا
 16- وَالْأَلَّ وَالصَّخْبِ أَهْلُ الْمَجْدِ قَاطِبَةً
 وَأَمْنُنْ عَلَيَّ بِمَا لَا كَانَ فِي خَلْدِي
 وَأَسْتُرُّ بِفَضْلِكَ تَقْصِيرِي مَدَى الْأَمْدِ
 فَأَبْنِي عَنْكَ يَا مَوْلَايَ لَمْ أَجِدِ
 رَقَى السَّمَوَاتِ سِرَّ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ
 فَمِثْلُهُ فِي جَمِيعِ الْخَلْقِ لَمْ أَجِدِ
 نُحْرُ الْأَنْامِ وَهَادِيهِمْ إِلَى الرَّشْدِ
 هَذَا الَّذِي هُوَ فِي ظَنِّي وَمُعْتَقِدِي
 وَحُبُّهُ عِنْدَ رَبِّ الْعَرْشِ مُسْتَنْدِي
 مَعَ السَّلَامِ بِلَا حَضَرٍ وَلَا غَدَدِ
 بَحْرِ السَّمَاكِ وَأَهْلِ الْجُودِ وَالْمَدَدِ

1-“Efendim, Ey Allah’ın elçisi, tut elimden. Yoktur senden başka kimsem, kimseye de meyletmem.

2-Bütün varlığın içindeki yol gösterici ışıksın sen; cömertlik ve iyiliklerin sırrısın sen ey en hayırlı dayanak.

3-Sen gerçekten bütün yaratıklara Allah’ın gönderdiği rahmet ve yardımsın. Sen insanları hidayet sahibi Allah’a ulaştıransın,

4-Ey; tek, eşsiz, doğurulmayan ve doğurmayan Rabb’in huzurunda tek başına hamd makamında duran zât!

5-Ey iki parmağından kaynak halinde ırmaklar fışkıran ve bu ırmakların suyuyla ordunun susuzluğunu gideren Yüce Peygamber!

6-Bana korkutucu bir zarar dokunduğunda derim ki, “Ey efendiler efendisi! Ey dayanağım,

7-Hatalarımdan dolayı Rahmân’ın huzurunda bana şefaatçi ol, aklıma bile gelmeyen şeylerle bile bana iyilikte bulun!

8-Bana daima memnuniyetle bak, kusurlarımı her zaman lüffunla ört,

9-Beni de içine alan bir af ile bana şefkat eyle. Çünkü ey Efendim ben senin yolundan asla ayrılmam”.

10-Ben, Allah'ın seçkin kulu, gökyüzüne yükselip tek olan yaratıcının sırrına vakıf olanların en şereflişine yakarıyorum.

11-Güzelliğin Rabbi Allah Teâlâ O'nun yaratıcısıdır. Bütün yaratılmışların içinde ben O'nun bir benzerini görmedim.

12-Yaratılmışların en hayırlısı, peygamber olarak gönderilenlerin soyca en üstünüdür O; insanların kendisinden istifade edecekleri bir hazine, insanlara doğru yolu gösteren rehberdir O.

13-Ona sığındım. Umut ederim ki Allah beni bağışlar. Öyle zannediyorum ve öyle inanıyorum.

14-O'nu methetmek hayatım boyunca yapacağım tek iş olacaktır, O'na olan sevgim de arşın sahibi nezdinde dayanağımdır.

15-En temiz salât sayısız selamla birlikte hep O'nun üstüne,

16-Tamamı saygınlık sahibi, hoşgörü denizi, cömertlik ve yardım ehli olan Âl ve ashâbına olsun.”

Sonuç ve Değerlendirme

“Bir aracı vasıtasıyla maddî veya manevî derecesi yüksek birine yaklaşmayı arzu etmek, iyi amellerle Allah'a yaklaşmayı ummak” anlamındaki “vesl” kökünden türeyen tevessül, bir Müslümanın işlediği salih amelleri, Hz. Peygamberi yahut velileri vesile yaparak Allah'a yakın olmaya çalışmasını ifade eder. Vesîle üstün konumdaki birine yaklaştırmaya aracı olacağı umulan şey veya kimsedir. Kurân-ı Kerim'de tevessül kelimesi geçmemekle birlikte, hadislerde vesile ve tevessül kelimeleri yer almaktadır. Allah'ın zâtı, isimleri ve sıfatlarıyla tevessül; Hz. Peygamberle tevessül; amel-i sâlih ile tevessül; muttaki ve salih müminlerin duasıyla tevessül; hayatta olan veliler ve salih müminlerin zatıyla tevessül; peygamberler, veliler ve salihlerin zatıyla Allah'a yemin ederek tevessül; peygamberler, veliler ve salih kullarla ölümlerinden sonra tevessül etmek başlıca tevessül çeşitleridir.

Arap edebiyatında dînî şiirler başlığı altında incelenmesi gereken bu tür için Türk Tekke edebiyatında henüz tam olarak bir terim belirlenmemiş olmakla birlikte, daha çok duanâme, niyaznâme veya şefaathâme olarak adlandırmak mümkündür.

Aslında Arap edebiyatında bu tür, Ka'b b. Zuheyr'in, her ne kadar şefaathâme ve yakarış konusunu içermese de, özür ve af dileme amacıyla Hz. Peygamber'in huzurunda okuduğu ve sonuçta O'nun affına mazhar olduğu,

daha sonraki dönemlerde Burde kasidesi olarak bilinen itizar şiiriyle başlatılabilir.

Osmanlı dönemi Arap şairlerinden Ebu'n-Necâh Ahmed b. Ali el-Osmânî el-Menînî (öl. 1172/1759)'nin tamamen yakarış şiirlerinden oluşan *et-Teveşsul bi şuhedâi Bedr* adlı bir şiir divanı telif ettiğini biliyoruz.

Hz. Peygamberle tevessülün Arap edebiyatında en yaygın tevessül biçimi olduğu söylenebilir. Bu hususa, çeşitli eserlerde Hz. Peygamber'le tevessülün yararlı olduğunu ve olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu anlatan rivayetlerin etkisi olduğu muhakkaktır. Arap edebiyatında Hz. Peygamberi methetmek amacıyla nazmedilen şiirlerin çoğunlukla son kısmında şefaahat umularak dua mahiyetinde bölümler oluşturulmuştur. Allah'a ve methettiği kimseye kendi halini arz etmek, yakarmak, isteklerini dile getirmek tarzında düzenledikleri dua bölümünde şairler, mesela kıyamet gününde kimsesiz ve çaresiz kaldıkları zaman peygamberi aracı koyarak hatalarının bağışlanmasını, affına aracı olmasını dileyen ifadelerle yer verirler. Hz. Peygamberin dünyayı şereflendirdiği zamanı anmak için yapılan törenler ve doğduğu esnada veya ondan önce ya da sonra meydana gelmiş olayları anlatan eserler olarak tanımlanan Mevlidlerde de Hz. Peygamber ile tevessülü içeren bir bölüm genellikle bulunmaktadır. İbn Hacer el-Heytemî el-Mekkî (öl. 974/1567), Ca'fer b. Hasan el-Berzencî (öl. 1177/1763) ve Abdurraûf el-Munâvî (öl. 1031/1621) mevlidlerinde bu konuya yer vermişlerdir.

Bazen aracı kılınan kişi Peygamber dışında Allah'a yakınlığı ile bilinen bir velî, ermiş, tasavvuf ehli vb. olabilir.

İbnu'n-Nahhâs el-Halebî (öl. 1052/1642), Abdulğânî en-Nâblusî (öl. 1143/1730), Abdurrahîm b. Abdilmuhsin eş-Şa'rânî (öl. 1048/1638), Abdullâh eş-Şubrâvî (öl. 1091/1171) bu dönemde en çok tevessül şiiri nazmeden şairler arasında yer alır.

Conclusion and Assessment

Tawassul, having its roots in the word ‘vesl’ meaning ‘expecting reaching the level of someone whose spiritual or material rank is high; expecting reaching Allah with good practices’, means a Muslim’s good practices or effort to be close to Allah by the help of Prophet or saints. A conduce is a person or thing which is expected to be a means of approaching a superior person. Though not directly mentioned in Qur’an, the words tawassul or conduce (vesile) exists in hadiths. Tawassul with Allah’s entity, names or characteristics; tawassul with prophet, tawassul with good deed, tawassul with the prayers of good and religious muslims, tawassul with living saints or religious muslims, tawassul by vowing on Allah, prophets, saints or religious muslims; tawassul with prophets, saints and religious muslims posthumously are basic types of tawassul.

For this type of verse, which should be studied under the topic of religious poems in Arabic literature, there isn’t a concrete term in Turkish religious literature yet, however it is possible to name it as verse of prayer or verse of supplication or verse of intercession.

Indeed, this type can be traced back to Ka’b b. Zuheyr’s poem of apology which caused him to be apologized though not included intercession or apology when he read in the presence of prophet and which is known as the lyric of Burde since then.

We know that Ebu’n-Necâh Ahmed b. Ali el-Osmânî el-Menîni (d. 1172/1759), one of the Arabic poets of Ottoman period, published a diwan of poems, *et-Teveessul bi şuhedâi Bedr*, which consisted of apology poems.

Tawassul with prophet is known to be the most common type of tawassul in Arabic literature. It is obvious that several stories, telling the importance and benefit of tawassul with prophet, contribute to this situation. There is a part of prayer created with the aim of apology at the end of most poems written in Arabic literature in order to praise prophet. Poets use some expressions aiming at apology or begging for mercy from Allah or the person they praise; for example they tell that they ask for mercy from prophet at doomsday when they will be alone and hopeless. In Mawlid, poems written to commemorate the time when prophet was born, there exist a part of apology. İbn Hacer el-Heytemî el-Mekkî (d. 974/1567), Ca’fer b. Hasan el-Berzencî (d. 1177/1763) ve Abdurraûf el-Munâvî (d. 1031/1621) had this part in their works.

Sometimes, apart from the prophet himself, the person who is used as intermediary can be a saint who is believed to be close to Allah.

İbnu'n-Nahhâs el-Halebî (d. 1052/1642), Abdulğani en-Nâblusî (d. 1143/1730), Abdurrahîm b. Abdilmuhsin eş-Şa'rânî (d. 1048/1638), Abdullâh eş-Şubrâvî (d. 1091/1171) are among poets who wrote tawassul poems.

KAYNAKÇA

Akkuş, Metin, Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Fenomen, Erzurum, 2006.

el-Bağdâdî (İsmâil Paşa), Hediyetu'l-'ârifîn-Esmâu'l-muelliğîn ve âsâru'l-musannifîn, I-II, Milli Eğitim Bakanlığı yay., İstanbul, 1955.

-----, İdâhu'l-meknûn fi'z-zeyl 'alâ Keşfi'z-zunûn, I-II, Beyrut, tsz.

el-Berzencî (Ca'fer b. Hasan b. Abdilkerîm), 'Ikdu'l-cevher fi mevlidi'n-nebiyyi'l-ezher, bsm. Y. Yok, tsz.

Brockelmann (Carl), Târîhu'l-edebi'l-'arabî (Geschichte der Arabischen Literatur), trc. Mahmûd Fehmî Hicâzî-Omer Sâbir Abdulcelîl, I-X, Kahire, 1995.

el-Buhârî (Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil), Sahîhu'l-Buhârî, Dâru İbn Kesîr, Dimaşk-Beyrut, 1423/2002.

el-Cebertî (Abdurrahmân b. Hasan), Acâibu'l-âsâr fi't-terâcim ve'l-ahbâr, I-IV, Kahire, 1997.

Çöğenli, M. Sadi-Bakırcı, Selami, "1. Abdülhamit ve Hücre Kasidesi"; <http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/1--abdulhamit-ve-hucre-kasidesi>

DİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, I-XLIV, İstanbul, 1988-2014 (Yayımları devam ediyor).

el-Emîr Mencik Bâşâ el-Yûsufî, Dîvân, Kahire, 1301.

Eyüp Sabri Paşa, *Mir'ât-ı Medine*, İstanbul 1304.

el-Heytemî (Şihâbuddîn Ahmed b. Hacer), en-Ni'metu'l-kubrâ 'ale'l-'âlem fi mevlidi seyyidi veledi Âdem, Kahire, 1371/1952.

İbn Mâce (Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî), Sâhîhu suneni İbn Mâce, I-III, Riyad, 1417/1997.

İbn Ma'tûk (Şihâbuddîn el-Müsevî), Dîvân, nşr. Sa'îd eş-Şertûnî, Beyrut, 1885.

- Îd Fethî Abdullatif, İtticâhâtu'l-edebi'l-'arabî fi'l-karnî'l-hâdî 'aşer el-hicrî fi Mısır ve'ş-Şâm, Basılmamış Doktora Tezi, Ayn Şems Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Ed. Bölümü, Kahire, 1426-1427/2005-2006.
- Kehhâle (Omer Rıdâ), Mu'cemu'l-muellifin, I-IV, Beyrut, Muessesetu'r-risâle, 1414/1993.
- Kılıç, Cevdet, "Türk İslam Kültüründe Hz. Peygamber Sevgisi", http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_468/468_28349.doc
- el-Muhibbî (Muhammed Emîn b. Fadlillâh), Hulâsatu'l-eser fi a'yâni'l-karnî'l-hâdî 'aşer, I-IV, Beyrut, Dâru Sâdır, tsz.
- , Nefhatu'r-reyhâne ve reşhatu talâi'l-hâne, I-VI, Beyrut, 2005.
- el-Munâvî (Abdurraûf Abdullâh b. Muhammed eş-Şâzelî), Mevlidu'l-Munâvî (el-Mevlidu'l-Celîl Husnu's-şekli'l-cemîl), Mısır, 1288.
- el-Murâdî (Ebu'l-Fadl Muhammed b. Halîl), Silku'd-durer fi a'yâni'l-karnî's-sânî 'aşar, I-IV, Beyrut, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye-Dâru İbn Hazm, 1408/1988.
- en-Nâblusî (Abdulğani b. İsmâîl b. Abdilğani), el-Hakîka ve'l-mecâz fi'r-rihle ilâ bilâdi's-Şâm ve Mısır ve'l-Hicâz, nşr. Ahmed Abdulmecîd Herîdî, Kahire, 1986.
- en-Nebehânî (Yûsuf b. İsmâîl), el-Mecmû'atu'n-nebehâniyye fi'l-medâihi'n-nebeviyye, I-IV, Beyrut, tsz.
- Omer Mûsâ Bâşâ, Târîhu'l-edebi'l-'arabî (el-'Asru'l-Osmânî), Beyrut-Dımaşk, 1409/1989.
- Özcan, Azmi, "Eyüp Sabri Paşa", DİA, XII, 8-9, İstanbul, 1995.
- eş-Şubrâvî (Abdullâh b. Muhammed), Dîvân, Mısır, 1306.
- et-Taberânî (Ebu'l-Kâsım Suleymân b. Ahmed), el-Mu'cemu'l-kebîr, nşr. Hamdi Abdulmecîd es-Selefî, I-XXV, Kahire, 1404/1983.
- Yavuz, Yusuf Şevki, "Teveessül", DİA, XLI, 6-8, İstanbul, 2012.
- ez-Ziriklî (Hayruddîn), el-A'lâm, I-VIII, Beyrut, Dâru'l-'ilm li'l-melâyîn, 1986.

